

Vista d'Òdena a inicis del segle XX. La torre de defensa, en primer terme, és el que resta del recinte emmurallat del castell d'Òdena.

ÒDENA AL SEGLE XVI.

LA VIDA QUOTIDIANA D'UN POBLE A TRAVÉS DELS SEUS DELICTES

XAVIER JORBA

Aquest article es proposa apropar-se a diferents aspectes de la vida quotidiana d'una comunitat rural per mitjà de l'anàlisi d'un conjunt de processos judicials corresponents al segle XVI, procedents del fons de l'Arxiu Parroquial d'Igualada, conservat a l'Arxiu Històric Comarcal d'Igualada.¹ La seva lectura ens ha de permetre veure les relacions dels diferents individus que integren la comunitat, ja sigui a nivell individual o familiar, ja sigui dins del tram de relacions socials i econòmiques del grup social al qual pertanyen.

Les situacions de violència, de furts, de bandidatge, de deutes entre pagesos, les prohibitives relacions carnals dins del món laic i eclesiàstic, les violacions i els homicidis, la resistència pagesa als interessos feudals, les tensions entre els mateixos pagesos i d'altres, ens deixaran penetrar en la realitat social, en les formes de vida i en les inquietuds que commovien la societat d'Òdena del segle XVI. Molts dels casos que exposarem seran susceptibles d'il·lustrar una visió global de la qüestió.

SITUACIÓ EN L'ESPAI

El terme d'Òdena, situat en el centre de la comarca de l'Anoia i limitant pel sud amb els municipis d'Igualada i Vilanova del Camí, per

l'est amb el de Castellolí, pel nord amb els de Castellfollit del Boix i Rubió i per l'oest amb el de Jorba,² era, a la primeria del segle XVI, una comunitat rural que formava part de la baronia de la Conca d'Òdena, amb centre administratiu al castell de la Pobla de Claramunt, i que es trobava, ja des de l'any 1287, sota el control dels Cardona.³

Aquesta comunitat estava estructurada en primer lloc per un hàbitat aturonat sota la protecció del seu castell —herència del seu origen medieval—⁴ sobre una muntanya de guix retallada per la riera d'Òdena i el torrent de can Valls i, en segon lloc, per un hàbitat dispers d'explotacions isolades repartides per tot el terme, com ho demos-

2. L'extensió actual d'Òdena és de 52,2 Km². L'any 1925 li foren segregades 600 Ha per ser agregades a Igualada. Passaren al municipi d'Igualada les terres compreses fins a la carena de les Guixeres, el Pla de Sant Magí i Sant Jaume Ses Oliveres. Com diu Flocel Sabaté a *Estructura sòcio-econòmica de l'Anoia (segles X-XIII)*, dins "Acta historica et archaeologica Mediaevalia", núm. 13 (Barcelona, 1992), el que entenem per Anoia no és res més que una divisió territorial nascuda al segle XX. Les actuals terres de l'Anoia formaven durant l'edat mitjana i moderna tres espais ben diferents —la Segarra, la Conca d'Òdena i el Penedès pierenc.

3. Álvarez, M^a del Carmen: *"La Baronia de la Conca d'Òdena"*. Textos i documents. Barcelona: Fundació Noguera, 1990.

4. L'aturonament d'Òdena obeeia a motius de seguretat i a interessos polítics i estratègics creats durant l'edat mitjana i vigents encara durant l'edat moderna pel difícil veïnatge, ple

1. Abreviatures emprades: ACA, Arxiu de la Corona d'Aragó; AHCI, Arxiu Històric Comarcal d'Igualada.

tra l'existència de les capelles romàniques de Sant Miquel, Sant Bernabé d'Aguilera i Sant Pere de les Botges. Tots dos tipus d'hàbitat formaven la universitat d'Òdena.⁵

La seva gent es dedicava majoritàriament a l'explotació de la terra i a la ramaderia. Tot i així, també trobem individus que feien feines artesanals, complementades amb tasques agrícoles, i pagesos que complementaven els seus ingressos agrícoles participant en altres activitats econòmiques com l'arrendament de les rendes d'Òdena, l'arrendament de taules de carn, la venda de censals o l'explotació de guixeres i pedreres.⁶ Els habitants d'Òdena intentaven mantenir-se gràcies als seus propis recursos i vendre els seus excedents en les viles més properes com Igualada —veritable mercadal, on es portava a terme l'intercanvi de les mercaderies indispensables per satisfer les necessitats del consum rural—, Esparreguera, Piera o Manresa.⁷

ELS CAPS DE CASA D'ÒDENA

La principal característica del paisatge ode-nenc durant tot l'Antic Règim serà el predomini del poblament dispers en masos. Masos que s'han transformat en el transcurs dels segles a mesura que les necessitats dels seus habitants ho han exigut

5. Turull i Rubinat, Max: "Universitat" dins de *Diccionari d'Història de Catalunya*, Barcelona: Edicions 62, 1995, p. 1080: "Universitas era la denominació més usual per referir-se a una corporació o associació pública que com a organització política i social tenia, juntament amb les persones físiques, una personalitat jurídica."

6. Els propietaris del mas Aguilera explotaven una pedrera que subministrava el material necessari per a les obres de l'església de Santa Maria d'Igualada i les obres de les muralles d'Igualada. AHCI. Secció ANI. Notari desconegut. Any 1544.

7. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 546, plet 596: "Joan Rocha agrícola mansi Torrohella... com ahir que era dimecres... jo aní de ma casa en fora ab un ase carregat de blat que ni havie dues quarteres y tres quartans y mig a la vila de Spareguera porque ere mercat de dita vila ...".

i que disposen al seu entorn de terres de conreu, boscos i horts. Al llarg del segle XVI hi haurà un augment de masos habitats, arran dels nous establiments realitzats per part dels posseïdors del domini directe i per subdivisions del domini útil. (Vegeu l'apèndix 1 que figura al final d'aquest article).

La major part dels masos relacionats els anys 1497 i 1507 van poder incorporar, al llarg dels segles XV i XVI, la majoria dels masos rònecs que delimitaven amb la seva explotació, i ho van fer per mitjà de diferents vies: per adquisició a l'antic propietari, per l'establiment del domini útil per part del senyor del domini directe, per l'ocupació espontània i per dot de matrimoni. Aquestes famílies arribaran a obtenir una estabilitat social i una perpetuació generacional al mateix mas almenys fins a mitjan segle XVII, segle en el qual trobem l'inici d'un procés de diferenciació social pagesa que donarà com a resultat l'acumulació de dominis útils en mans de poques famílies —com els Roca de la Pedrissa i els Aguilera de les Rovires— i l'endeutament i la ruïna d'altres famílies —com els Roca del mas Sant Bernabé, els Martí del castell d'Òdena o els Torelló del mas Rubió.

L'estratègia matrimonial, les pestes, les subhastes a l'encant públic, la necessitat de col·locar alguna família al capdavant de l'heretat que proporcionava rendes a la universitat d'Òdena —com eren els masos de Sant Bernabé i de Sant Sebastià— o la manca d'un cap de casa i l'existència d'un menor d'edat comportaran l'aparició de nous propietaris i la recuperació de masos rònecs en l'espai físic d'Òdena, com podem constatar en els anys 1535, 1553 i 1573. Així doncs, podem evidenciar una reconstrucció al llarg del segle XVI, com hem dit abans, per l'existència d'un nombre de famílies amb una continuïtat al mas des de finals del segle XV, que aprofitaran la situació social i econòmica del moment per aglutinar a la seva explotació diversos masos deshabitats i participar de forma plena en la repartició emfitèutica de cara als fills segons, i en segon lloc per l'arribada d'un nombre

de famílies pageses de les rodalies.⁸

L'ADMINISTRACIÓ DE LA JUSTÍCIA A LA BARONIA D'ÒDNA

La Catalunya del segle XVI es trobava repartida en una multiplicitat de jurisdiccions, amb un clar predomini de la jurisdicció senyorial —baronial i eclesiàstica— enfront de la jurisdicció reial. La jurisdicció senyorial podia estar representada des de la simple quadra fins a la baronia formada per un conjunt de localitats sotmeses al mateix senyor. Les unitats baronials disposaven de divisions territorials pròpies, comptaven amb una estructura d'oficials de districte i jurisdiccional particulars i imposaven un règim jurídic propi.

La casa ducal de Cardona reunia en la seva baronia d'Òdena la condició de senyor jurisdic-

cional amb el mer i mixt imperi i la jurisdicció civil i criminal alta i baixa. És a dir, tenia autoritat per governar i posar en execució les lleis i la facultat d'usar la coerció per fer respectar les lleis. La baronia jutjava causes criminals i, amb el mer imperi, executava les decisions del jutge. La possessió del *mer imperi* permetia jutjar delictes d'homicidi, furts, agressions, lesa majestat, falsificació de moneda, raptos, parricidis, apropiació de diner públic, ocultació testamentària i adulteris. En canvi, el *mixt imperi* atorgava la jurisdicció sobre les reclamacions per restitució, a favor de menors, ciutats o viles, esglésies i incapacitats; nomenaments de tudors i curadors; rebre fermes de dret, emancipacions, insinuació de donacions, autorització de vendes de béns vacants, declaracions de benevisos i baralles sense morts o ferits.⁹

La possessió del mer imperi permetia imposar penes que podien anar des de l'execució de la pena de mort fins a la mutilació de membres, desterrament, fustigar i exposar els delinqüents al costell, reclusió perpètua i penes de galera. Tot i així, també es podien reduir les penes corporals a multes pecuniàries.¹⁰

Els elements repressius i de càstig eren les forques situades en un lloc elevat, perquè tothom pogués veure-les amb facilitat —en aquest cas el cingle del Grau en el terme de la Pobla de Claramunt— i el costell, consistent en pals o columnes de pedra on es lligava el qui era mereixe-

8. El mas de les Rovires serà establert l'any 1519 a Pere Aguilera, menor de dies, del mas Aguilera —el fet que Pere fos menor farà que aquestes terres estiguin unides al mas Aguilera fins a la seva majoria, l'any 1531 (ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada. Notari Jaume Honorat Franquesa, núm. 1014). El mas Martí de la Pedrissa serà comprat l'any 1521 per Salvador Calvet a Joan Gener, matalasser d'Igualada (AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 550, plet 769). Els Còdol seran establerts al mas de l'Abella l'any 1522 (ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada. Notari Jaume Honorat Franquesa, núm. 1014). El mas Borràs de la Costa veurà com tots els seus membres desapareixeran víctimes de la pesta de 1530 (AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 663, plet 21). El mas Potes serà comprat l'any 1551 per Martí Soler a Joanna Puig, i el mateix any Francesc Vives comprarà el mas de les Pujades a la vídua Joanna Calzina (ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada. Núm. 1015). Marc Roca comprarà a l'encant públic d'Igualada, l'any 1552, tot el mas Barrufets (ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada. Notari Martí Joan Franquesa núm. 169). L'any 1570, els administradors de la parròquia d'Òdena establiran a Marc Roca, fill d'en Roca dels Barrufet, tot el mas Sant Bernabé (ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada. Notari Martí Joan Franquesa, núm. 188). El mas Llobetes, que formava part del mas Aldorrells, serà venut l'any 1571 a Pere Torelló (ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada. Notari Martí Joan Franquesa, núm. 188 b).

9. Cuadrada Majó, Coral: "Sobre el mer i mixt imperi a les senyories feudals de la Catalunya Vella" dins *L'aixada i l'espasa: l'espai feudal a Catalunya*. Col. Biblioteca de Recerca, Tarragona: Arola Editors, 1999.

10. "Trobarem com lo dit Pere Aguilera estave amagat en la prempsa del dit Bramona la qual trau porta al dit corral y trobarem lo que estave mig despullat y axi volent lo aportar a la preso a pregaries de ell dit Aguilera lo qual nos prega que nol affrontassem lo composi ab un doblo ço es un ducat per a mi y un altre ducat que promette que donarie al sots veguer o en loch de aquell li donarie un canteret de vi el que valdrie lo ducat". AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 251, plet sense numerar.

dor de la vergonya pública. Les presons de la baronia es trobaven al castell de Claramunt (presó d'homes a la torre poligonal, presó de dones a la torre quadrada). Amb tot, la documentació judicial ens informa que, a principis del segle XVI, les presons també estaven situades dins de la mateixa vila de la Pobla, a la ferreria d'en Jaume Parera.¹¹ Els presoners s'havien de pagar la manutenció i en molts casos els eren confiscats els béns per respondre de tots els costos del procés.

La justícia senyorial es posava en funcionament a partir d'una denúncia o acusació privada, d'ofici o per pròpia iniciativa de les autoritats de la baronia. La detenció del malfactor o persona inculpada era portada a terme pel batlle, que exercia el paper de funcionari judicial i executiu, al crit de “via fos” o “donar-vos al duch”. El batlle dirigia el sometent local, efectuava la captura i l'empresonament, s'encarregava de les enquestes criminals, emparava, embargava i empenyorava, ordenava pregonar les crides, rebia el sagrament i homenatge dels presos deslliurats sota fiança, concedia guiatges i ordenava les treves.¹² Un cop detingut el possible malfactor i posat a les presons del castell,¹³ s'iniciava un segon pas, el qual consistia a aconseguir informació per aclarir el delictes, informació que s'obtenia a base d'interrogar els testimonis i el mateix acusat. El batlle, durant l'administració de la baixa justícia, era assistit per

l'escrivà i pel nunci. Podia imposar, com diu Riba i Gabarró, penes pecunàries i, si bé els emoluments eren a favor del duc de Cardona, de tres lliures en avall se'ls feia seus. En cas d'homicidi i d'altres crims, el batlle avisava el governador general de la Conca d'Òdena, màxima autoritat delegada pel duc de Cardona.¹⁴

L'exercici de la justícia senyorial comportava l'existència d'uns jutges i advocats, els quals, a diferència dels simples batlles locals —com en el cas d'Òdena, on la majoria seran pagesos benestants sense formació específica—, estaran formats en lleis i seran contractats per a cada judici pel governador general, màxima autoritat de la baronia en absència del senyor duc. També comporta l'existència de documentació derivada dels litigis i processos; processos que ens permeten veure no només el poder del senyor, sinó també els tipus de conflictes de la comunitat pagesa: furtis, incendis, violacions, bandositats, resistències pageses als interessos feudals, etc. Però, a més a més, aquesta documentació se'ns revela com una magnífica font per a l'etnografia de l'època moderna —costums, festes, indumentàries— i una font d'informació detallada sobre els personatges odenencs, les seves activitats, la composició de les famílies, les localitzacions geogràfiques, etc. Advertim, però, que en els processos apareix la problemàtica en el grau de subjectivitat de les declaracions dels testimonis i si aquestes van ser manipulades, i el fet que en la majoria dels casos no hi figuri la sentència.

Enfilem, a continuació, un seguit de processos relatius a resistències pageses als interessos senyorial i eclesiàstics i a delictes sexuals i acabarem amb el tema dels immigrants occitans establerts al terme d'Òdena i coneguts per la seva participació com a protagonistes o testimonis en els processos judicials.

11. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 544, plet 506: “*Tragueren ma armada en Pere Merconal del loch dels Vivenchs lo qual estave pres ... en casa de Jaume Parera del loch de la Pobla de Claramunt ahont se tenien les presons per lo Ill. Señor duch de Cardona...*”

12. Gual Vilà, Valentí: *L'exercici de la justícia eclesiàstica. Poblet, segles XV-XVII*. Col. Episodis de la Història núm. 324 (Barcelona: Rafael Dalmau editor, 2000). Cf. també Codina, Jaume i Josep Fernández: “Una baronia feudal en l'Edat Moderna. Corbera de Llobregat 1566-1734”, dins *Estudis d'història de Corbera de Llobregat* (Ajuntament de Corbera de Llobregat-Abadia de Montserrat, 1993).

13. “... *Lo balle me porta pres a casa sua y de alli... me porta aci anaquest castell de claramunt hont estic pres ara.*” (AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 551, plet 14).

14. Riba i Gabarró, Josep: *Aspectes finals del règim feudal a l'Anoia* (“Miscellanea Aqualatensis”, vol. VIII. Igualada, 1997).

Mas Aguilera de la Costa, durant els anys 30. Els hereus d'aquest mas seran protagonistes de diferents processos judicials al llarg del segle XVI.

RESISTÈNCIA PAGESA ALS INTERESSOS SENYORIALS

El conjunt de la documentació judicial ens proporciona notícies aïllades d'una resistència pagesa als interessos senyorials. El duc de Cardona, igual que molts altres senyors jurisdiccionals, perseguia com a senyor de la Baronia d'Òdena qualsevol individu que li pertorbés l'ordre senyorial, l'estafés o refusés el pagament de les càrregues senyorials. La universitat d'Òdena reconeixia tota una sèrie d'obligacions i drets senyorials que sobre el terme tenia el duc de Cardona, però, a la vegada, algunes d'elles seran causa de conflictes.

Una tensió documentada entre el duc de Cardona i els pagesos d'Òdena serà la controvèrsia referent a l'obligatorietat pagesa de pagar o no delme d'olives i llegums. Els representants dels pagesos afirmaven l'any 1545 que era costum pagar delme de cereals, verema, cànem, lli, cols i safrà, però que no s'acostumava a pagar delme d'olives

ni llegums, i per defensar les seves al·legacions van fer ús de l'interrogatori directe a membres de la comunitat pagesa. Així, per exemple, Bartomeu Aguilera del mas Aguilera deia que mai no havia vist pagar delme d'olives ni llegums i *“lo avi de ell testimoni li deya moltes vegades fadrins may deuriu fer sino plantar oliveres pus que es arbre que no sen paga delme que les muntanyes ne deuriau omplir”*.¹⁵ Els pagesos defensaven la seva actitud basant-se en la tradició i el costum local, i en la força de la consuetud reconeguda en la noció “des de temps immemorial” i en l'expressió “no hi ha memòria d'homes en contrari”. Per a la mentalitat rural, l'antiguitat de la possessió d'un bé material o d'un dret d'ús era un valor de legitimitat superior a qualsevol altra novetat jurídica introduïda posteriorment. Per documentació posterior, sabem

15. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 665, plet 19. En el mateix plet, Joan Roca del mas Bocater feia la mateixa afirmació i afegia *“no ha ohit dir may que en las contornades de entorn sen pagas ni sen haja pagat may”*.

que el duc acceptà l'exempció en el delme d'olives però no en el de llegums, delme que va haver de ser pagat en anys successius.

Un altre punt conflictiu residia en el cobrament de les rendes del duc, les quals eren arrendades cada tres anys al millor postor. El senyor havia abandonat el cobrament directe i l'havia cedit a un tercer a canvi d'un pagament immediat en diner. Els béns de l'adjudicatari i dels seus fiadors — sovint socis — garantien el pagament de la postura guanyadora, que havia d'anar-se fent per quadrimestres anticipats. Els arrendadors exigien allò que es cobrava per costum. A vegades l'arrendatari no serà una persona sola, sinó que podrem trobar arrendataris associats. Entre les clàusules de la taba o exposició dels pactes de l'arrendament, hi havia l'obligació per part de l'arrendatari de fer les diligències pertinents per si havia algú que no volgués pagar, i el dret de poder activar la subhasta i l'adjudicació si arribava el cas.

Aquest serà el cas d'Antoni Vidal del mas Sabata, quan l'any 1520 es va negar a pagar quaranta quartans de vi als arrendataris de les rendes —Rafael, Marc i Pere Roca de la Pedrissa, germans, i Bernat Dessus d'Igualada— exclamant que “*tots los rendes y lo secretary Andreu Ferrer tots eren uns grans ladres y traydors*”.¹⁶ Antoni Vidal s'excusarà dient que bona part del vi s'havia tornat agre, que ja havia pagat catorze quartans a Rafael Roca i que aquest a la vegada l'havia fet franc de setze quartans. El fet és que, arribats en Marc Roca i Bernat Dessus al mas Sabata, no acceptaran les explicacions del deutor i reclamaran el pagament del deute. La discussió va anar prenent, amb el pas de les hores, un caire cada vegada més violent i amenaçador, fins al punt que en Vidal i el seu cunyat en Busquets van acabar colpejant en Dessus fins a deixar-lo mig mort. La reacció del batlle, que era el mateix Rafael Roca, defensant els seus

propis interessos i els del duc, serà la de procedir a declarar culpables els citats Vidal i Busquets, executar un inventari de tots els béns mobles del mas Sabata per subhastar-los i cobrar-ne els deutes. Les complicitats i solidaritats familiars de les quals gaudia en Vidal van fer que sortís impune de la seva acció; no així en Busquets, el qual encara el trobem a la presó l'any 1522.

Per acabar, voldríem exposar un altre tipus de conflicte que sorgia quan la pagesia no tenia clar a qui pagar les exaccions senyorial. Cal recordar que la comunitat pagesa es podia considerar com una unitat socio-econòmica que integrava tant la tinença pagesa com el domini senyorial. El cas que presentem, de l'any 1493, ens permet veure com el duc de Cardona¹⁷ recorre a la utilització de les expressions “des de temps immemorial” i “no hi ha memòria d'homes en contrari”, i l'interrogatori a membres destacats de la comunitat pagesa que havien exercit d'arrendataris de les rendes d'Òdena, per fer decantar la justícia del seu costat i demostrar alhora com el mercader Berenguer Cornet no tenia cap dret legítim sobre les rendes senyorial.¹⁸

RESISTÈNCIA PAGESA ALS INTERESSOS ECLESIASTICS

Els processos judicials que presentem intenten reflectir les tensions existents entre la comunitat rural odenenca i els representants de l'Església arran de la relació entre les lleis religioses i les normes de la comunitat. L'església parroquial de Sant Pere d'Òdena era una extraordinària font d'ingressos, gràcies al dret delmer que tenia el rector: “*delmes, primicies, censos de forment, blat segolos, speltos, ordi,*

17. El comte de Cardona és elevat a duc l'any 1491, però el notari del plet (cf. nota 18), desconeixedor d'aquest fet, continua anomenant-lo comte l'any 1493.

18. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 536, plet 352.

16. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 663, plet 53.

civada, spelta, mill, panis, canem, faves, gallines, porcells, anyells y llana”.¹⁹

Aquestes rendes també eren arrendades cada tres anys al millor postor. D'aquesta manera, l'arrendador s'evitava conflictes amb els seus feligresos. Per exemple, l'any 1600, el rector d'Òdena, Joan Janer, arrendava els drets a Agustí Cornet pel preu de 1800 lliures.²⁰ Ara bé, el cobrament dels censos i delmes —de què depenia en gran mesura l'economia de l'Església— era motiu d'enfrontaments amb la comunitat rural, sobretot si s'hi afegien les dificultats econòmiques que podien arribar a tenir els diferents grups socials arran de les males collites, plagues, pestes i guerres.

El cas que exposarem s'emmarca dins d'un període de males anyades arreu de Catalunya, concretament el 1631, any durant el qual un important nombre de propietaris de masos, encapçalats pels mateixos jurats del terme, es negaven a pagar la totalitat del delme al rector d'Òdena. (Vegeu l'apèndix 2 que figura al final d'aquest article). El rector requerirà a tots els propietaris el pagament, però aquests al·legaran, com deia Pere Aguilera del mas Aguilera, “*que es veritat que sempre cada any ha pagats dits quatre cortans de forment de conreu empero aquest any no enten pagarlos que primer no sie condempnat per la justícia*”. Jaume Roca de la Pedrissa es justificarà dient “*que es veritat que pagave dits quatre cortans de forment empero enten quels pagave malament*”, resposta que també faran seva la resta de propietaris.²¹

Aquesta oposició col·lectiva als interessos eclesiàstics s'hauria d'estudiar des d'una visió més global i sempre relacionada amb les males anyades

del camp català (1627-1634). Males anyades que significaran l'aparició i l'augment d'una població marginada i necessitada en el medi rural.

Tanmateix, aquests drets delmers no eren l'única font d'ingressos de la parròquia de Sant Pere; el seu rector també podia gaudir dels anomenats drets parroquials o rectorals, que suposaven el cobrament d'una determinada quantitat per una sèrie d'actes o funcions. Els beneficis econòmics que comportaven aquests drets eren compartits entre el rector i el vicari o cedits completament pel rector al vicari. Els capítols d'arrendament fets l'any 1535 entre l'arrendador i rector d'Òdena mossèn Jeroni Biosca i l'arrendatari i vicari mossèn Francesc Serra ens permeten conèixer part d'aquests drets:

- a) Remuneració anual de dotze lliures.
- b) “*Tot lo pa que sera en dita parroquia*”.
- c) Tots els diners de les ofertes, absoltes, adoracions i candeles.
- d) La meitat dels diners de les ànimes i dels trentenaris.
- e) Tots els emoluments de la notaria de l'església.²²

Ara bé, el rector es reservava els emoluments d'uns drets específics, com el baptisme, la publicació de proclames matrimonials, de sepultura i les parts de les diferents bacines.

El cobrament per part del rector de tots els seus drets i delmes no sempre s'efectuava com hem vist abans. ¿Quin sistema farà servir per fer efectius els pagaments de la seva comunitat?: la coacció. L'Església podia exercir el seu dret d'expulsar una persona de la comunitat de creients mitjançant l'excomunió. És molt probable que el rector confeccionés una llista de candidats a ser excomunicats i ho feia, no pas per raons religioses, sinó per raons econòmiques.

Cal tenir en compte que la funció principal del rector era la cura d'ànimes dins del territori delimitat de la seva parròquia, assistit per dos

19. Secanell Roca, Josep M^a: *Els Roca, pagesos al lloc de la Pedrissa d'Òdena 1444-1999*. Igualada: ed. particular, 1999.

20. ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada. Notari Joan Baró núm. 371.

21. Joan Roig del mas Serrallonga dirà que “*si los jurats de dit terme de odena pagaren dits conreus ell tambe los pagara*” (ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada núm. 509).

22. AHCI. Secció API. Sèrie Notarial. Notari desconegut. Any 1535.

vicaris i un escolà. La comunitat i els seus representants —jurats—, consideraven que les ànimes no podien quedar desateses en cap moment, i prova d'aquesta conscienciació serà el litigi que hi haurà l'any 1631 amb el rector Garriga, per considerar que els seus clergues no realitzaven les seves obligacions ni deures envers la parròquia. Els jurats consideraven que el rector i els dos vicaris havien de fer almenys tres misses els diumenges i els dies festius, però a la pràctica només en feien dues perquè un dels vicaris feia les seves tasques litúrgiques fora de la parròquia. El rector al·legarà que ell no tenia l'obligació de tenir dos vicaris i justificarà d'aquesta manera l'absència d'un vicari. La controvèrsia no es va resoldre i el litigi entre les dues parts encara existia l'any 1646, car els jurats d'Òdena recorden al rector la seva obligació de “*complir a ses obligacions de aquells dos vicaris lo hu ab cura y laltre sens cura*”.²³

Per finalitzar, presentem un altre conflicte que podem fer extensiu a totes les parròquies catalanes durant el segle XVI: el soroll i el xivarri que hi havia a l'interior de les esglésies durant la celebració de la missa. Amb l'arribada del bon temps, era un costum generalitzat deixar les portes de l'església obertes i quedar-se els homes a fora xerrant o jugant a daus, tot escoltant la veu del capellà. Arran del concili de Trento, i per acabar amb aquesta disbauxa, el rector Joan Janer, seguint les disposicions publicades per les jerarquies eclesiàstiques, prohibirà l'any 1597, i no sense l'oposició dels seus feligresos, de poder vendre pa i jugar al joc de les dames durant les celebracions eucarístiques.²⁴

LES PROHIBITIVES RELACIONS CARNALS

A les comunitats rurals com la d'Òdena, la lli-

bertat d'elecció de la futura parella es veia restringida pels mateixos membres que la formaven, ja que el matrimoni s'utilitzava com una trans-acció comercial de caire local i comarcal en què cada família intercanviava les noies a canvi d'un dot, a més de cercar la creació de lligams de solidaritat. És per aquest motiu que les dues parts establien converses per negociar minuciosament tots els detalls del futur acord matrimonial, i era en aquest procés que designaven un interlocutor per portar a bon port el contracte. A les dones joves se les convenia que no celebressin matrimonis il·lícits, que no es casessin sense permís i, en general, que no prenguessin cap iniciativa sexual. Ara bé, entre els grups socials més pobres i marginals hi havia més llibertat per triar la futura parella, i això obeïa a diferents raons, com la falta de propietats, la mobilitat per anar a cercar feina o el fet que la baixa esperança de vida només deixava un sol pare o mare per poder exercir-ne el control. Un cas de l'any 1623, en què la seducció i les promeses de matrimoni seran els punts claus d'un procés, il·lustra la llibertat d'elecció. Maria Badia, vídua d'origen francès, acusarà Bartomeu Serra, mosso gascó, de trencar la seva promesa de matrimoni després d'haver accedit ella a tenir-hi relacions carnals quan tots dos treballaven al mas Vilades.²⁵ Els testimonis no van negar que tots dos haguessin mantingut relacions, però alguns van dubtar de la bona reputació de la Badia, acusant-la de fer de dida en diferents cases d'Òdena sense conèixer-li cap criatura ni marit, i de portar indiferentment vestits de vídua com de donzella. Però la llei deia clarament que un home que deshonorava una noia s'hi havia de casar o compensar-la econòmicament i, en aquest cas, en Serra serà sancionat a pagar a

23. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 317, plet sense numerar.

24. AHCI. Secció API. Regestrum Curie Decanatus. Caixa 798.

25. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 319, plet sense numerar: “*Perque si li dava paraula y fe de pendre la per muller que dita Maria ab dita paraula y fe de home de be consentiria ab lo que tantes vegades li avia demanat*”.

la víctima pels danys morals i corporals. És molt probable que sorgissin més casos de promeses trencades com aquest i que, per a molts, encara que no s'hagués celebrat cap cerimònia eclesiàstica, segons la tradició i l'opinió pública, allò es podia arribar a considerar un matrimoni legítim.²⁶

La infidelitat sexual era vista com un pecat i una ofensa. La infidelitat, ja fos de l'home o de la dona, era argument suficient per dissoldre el matrimoni, per la deshonra i vergonya social que ocasionava. Les famílies de les dues parts compromeses intentaven donar una solució a un problema que podia desestabilitzar les relacions de la comunitat camperola. Aquest serà el cas del procés judicial de l'any 1527, quan Vicenç Mercader del mas de Brines va descobrir in situ l'amistançament de la seva dona amb un mosso de la casa.²⁷ La falta de fidelitat conjugal va deixar el marit ple de dubtes, als quals va intentar donar resposta buscant consell, en un primer moment entre els seus parents i, més tard, entre els seus amics. I és que la seva muller, davant possibles represàlies, va deixar casa i fills cercant la protecció del seu amant, que precisament era originari del mas veí.

Un cas encara més clar i ric en detalls serà l'amistançament “*tant public y pales en lo terme de odena y en la vila de Igualada y en tot lo vehinat y comarcha que tots en tenen que dir y murmurar*”, entre Pere Aguilera, propietari del mas Aguilera i Margarida Carulla; amistançament que durarà quasi vint anys —1565-1583—, i per culpa del qual “*anave arrohinant se y destrohintse per causa del molt que despenie per aqueixa dona y tambe feia passar mala vida a sa muller que es molt honrada i molt bona dona y sos fills ne feien moltes queixes per que destrohe la casa*”.²⁸ Els protagonistes són dues persones peculiars: en Pere, coneixedor de

les lleis i del tarannà dels encarregats de la justícia, sabrà com fer-ho per continuar amb les seves prohibides relacions carnals i evitar el càstig que la Inquisició solia imposar als bigams, que era de cent fuetades en públic i de tres a cinc anys a la presó; i la Margarida, dona que els documents anomenen metzinera, mundana, profana, *bellaca* i puta. La relació passarà per diferents etapes, des del fet de ser comparses espirituals de la filla de na Carulla i el consentiment explícit d'en Pere Carulla de deixar continuar la relació d'amistançament, fins a les amenaces de mort dels fills de n'Aguilera contra la Carulla o els viatges a Barcelona, Manresa, Esparreguera, etc. dels dos amants. Malgrat tots els fets succeïts i viscuts en aquests anys, els testimonis que declararan en el procés judicial, en cap moment no consideraran culpable dels fets el citat Pere Aguilera, ans el contrari, serà vist com una víctima de la malèvola Carulla, la qual, com a causant d'un desordre moral que provocarà les crítiques de la comunitat, haurà de ser perseguida i processada i, com serà el cas, castigada exemplarment davant una societat en la qual qualsevol divergència del matrimoni era considerat un desordre que s'havia de corregir.

La guerra contra la carn era una de les qüestions que tractaven constantment els manuals dels confessors. Aquests manuals, destinats al clergat, dedicaven un espai considerable a les dificultats sexuals i especialment als problemes sexuals que tenien els membres d'aquest estament. La massa popular acceptava que el clergat tingués aventures amoroses i per tant era conegut de tothom el seu llibertinatge, però en canvi veia amb mals ulls les dones que participaven en aquestes històries d'amor, culpant-les del delictes sexual i expulsant-les de la vila o del terme. Exposem un procés judicial de l'any 1595, contra la persona de Magdalena Morella d'Igualada: “*...havent vist anar y venir los*

26. Kamen, Henry: *Canvi cultural a la societat del Segle d'Or. Catalunya i Castella, segles XVI-XVII*. Col. Seminari. Sèrie Catalònia. Lleida: Pagès Editors, 1998.

27. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 663, plet 43.

28. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 251, plet sense numerar.

*frares de Sanct Agosti a la capella de Sanct Sebastia d'aquest terme de Odena... que y anaven dits frares per ahaver copula carnal ab la viuda Morella que ales hores revenie alli en dita capella...".*²⁹ El batlle i els jurats d'Òdena bandejaran la dita Morella del terme. La sentència la desconeixem, però en cap moment no hi haurà cap crítica a l'actitud lasciva dels frares. Cal deduir que la moralitat era entesa de forma molt diferent segons qui era jutjat; no hi havia l'existència d'una única moral tradicional.

Per concloure, un cas frustrat de violació i un altre cas d'agressió homosexual. Recordem que el fet de tenir accés carnal a una altra persona, fos home o dona, sense el seu consentiment i amb violència, era considerat un delicte, pel qual la justícia imposava penes bastant severes. Les víctimes acostumaven a ser menors d'edat, tant donzelles com fadrins, i solien treballar en tasques en les quals la soledat era la companya habitual del seu afer diari: pastors/es, porcaters/es, bovers, criades. Eren, per tant, preses fàcils per als violadors. El primer exemple, de l'any 1575, és un intent de violació a una donzella del mas Robió, quan retornava a casa seva després d'haver visitat la casa d'en Rafael Roca de la Pedrissa. El violador va esperar la seva víctima amagat al bosc del Cugul, però la sort de la desafortunada donzella —que va poder veure la figura del frustrat violador— i els crits de “via fora” van fer que en sortís ben parada.³⁰ No va ser aquest el cas de quan, l'any 1509, un pastor del mas de les Pujades, d'onze anys, va ser agredit i violat per Simeó Aguilera del mas Bocater, el qual *“agaffa lo fadri e despullali la camisa e com fonch tot nu lo dit home posa dit pastor sobre una roqua e lo minyo crida dos o tres mots Verge Maria e lo dit home dix que sino callave que ell*

29. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 546, plet 542.

30. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 568, plet 1513.

*lo escanyarie... e lo dit home metie li lo membre per lo res”.*³¹ La descripció detallada que va fer la víctima va permetre detenir l'agressor, el qual va reconèixer el delicte i es va defensar dient que li havia fet fer el diable. Era comunament admès que les intervencions diabòliques podien produir efectes portentosos; se li atribuïen, doncs, accions del tot insòlites. Segons els teòlegs, els poders diabòlics eren capaços de causar i de provocar desviacions del curs natural de les coses, és a dir, d'impedir el desenvolupament normal del món físic, orgànic, psíquic, psicològic i intel·lectiu. Així és que, en el cas esmentat, la pena de l'acusat podia arribar a ser la mort —ja que, per a la mentalitat de l'època, tenia el gravíssim agreujant de ser un cas d'homosexualitat—, però la gamma de solidaritats i complicitats que tenia l'acusat, entre les quals hi havia la complicitat de les autoritats subalternes —que aixoplugaven sota la seva protecció els membres del seu bàndol—, feia que l'aparell repressiu estigués mancat de qualsevol efectivitat, com en el cas que ens ocupa.³²

ELS IMMIGRANTS OCCITANS

La Catalunya dels segles XVI i XVII va ser demogràficament feble, amb unes taxes de natalitat i mortalitat molt elevades i, per tant, amb un balanç de creixement natural molt dèbil. L'existència d'un baix volum de població i una

31. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 664, plet 34.

32. En Simeó Aguilera era germà d'en Melcior Aguilera, important pare d'Igualada a més de cosí-germà dels hereus dels masos Aguilera de la Costa i Rossinyol de Moragues, i parent dels Roca de la Pedrissa, dels Busquer del mas Conill, dels Vilades del mas Vilades i dels Moragues del mas Viastrosa. Tots ells ostentaran durant aquests anys els càrrecs de poder a nivell local, a més de formar part d'una xarxa de solidaritats que s'estenia per tota la Conca d'Òdena. En canvi, la víctima era un fadrí forà i els propietaris del mas Pujades uns nouvinguts a Òdena.

creixent demanda de mà d'obra van generar el pas d'homes del sud de França cap a Catalunya. Aquesta mà d'obra assequible, que treballarà realitzant tasques de mosso, jornalero, petit masover i parcer, anirà guanyant presència sobretot durant l'últim terç del segle XVI i principis del XVII, i acabarà instal·lant-se arran dels matrimonis amb donzelles dels diferents masos i de les cases noves, boïgues i artigues que seran possibles gràcies al dot aportat per la muller. És a dir, el matrimoni d'un occità amb una cabalera, amb la suma de dots o llegendes, constituirà la base territorial —pels béns aportats o pels diners per adquirir-los— d'una nova explotació, segurament insuficient al principi per mantenir la parella, però que es complementarà amb la venda de la seva força de treball.

El problema que plantejarà l'arribada d'occitans és que els fogatges no comptabilitzaran la immensa majoria d'aquests immigrants pel fet d'ésser una mà d'obra flotant, i aquest fet es reflectirà en les proves de residència obligatòries per als estrangers.³³ El fet de ser víctimes fàcils dels lladres de camins, de ser protagonistes d'infinites bregues, d'aparèixer en multituds d'obligatòries signatures de pau i treva, de ser tractats de diferent manera per la llei, farà que siguin presents en molts dels processos judicials. La intenció, en aquest cas, no és explicar el procés judicial, sinó fer un recompte dels immigrants occitans que apareixen en els processos com a habitants en un moment donat dins del terme d'Òdena. (Vegeu l'apèndix 3 que figura al final d'aquest article). La documentació en la majoria dels casos

no és explícita, i és magra pel que fa a dades del temps treballat en els diferents masos i també en l'exactitud dels seus orígens geogràfics —sovint els nouvinguts són anomenats “de nació francès” o “natural del regne de França”.

Una font documental que ens podria aportar dades, però que no és objecte d'aquest treball, són els registres parroquials d'Òdena (actes de baptisme, d'esposori i de defunció). Cal tenir en compte que aquests registres, avui dipositats a l'arxiu episcopal de Vic, tenen unes limitacions documentals que no ens permeten conèixer el nombre total d'immigrants occitans durant el segle XVI per les raons següents:

1. Per la sovintejada absència del rector i dels seus vicaris, que quedarà plasmada en la interrupció constant dels llibres de naixements, matrimonis i òbits.
2. Perquè el concili de Trento no va obligar tots els clergues parroquials a portar un registre fins al novembre de 1563. Tot i així, alguns rectors varen continuar sense complir amb la seva obligació.
3. Per la manca de formació d'alguns rectors de la parròquia.
4. Perquè la mà d'obra de la immigració era flotant.
5. Pel procés de catalanització dels seus cognoms.

CONCLUSIÓ

La variada gamma de documents judicials procedents del fons parroquial de l'Arxiu Històric Comarcal d'Igualada ens ha permès, a partir de quatre eixos, apropar-nos a una realitat pagesa identificable en molts altres indrets catalans. La configuració dels masos, al llarg del segle XVI, haurà estat el resultat de les estratègies familiars en l'adquisició de terres i en la constitució d'un parcel·lari menys dispers que abans, a més de la creació d'unes estructures d'explotació pageses més

33. “Pere Durau treballador nadiu del bisbat de Comenge ha estat dos anys ab en Ferrer de la Pedrisa y despres ab en Bramona del mas Nou set mesos y daqui a casa den Vilarrúbia vuyt mesos y despres a casa de Mestre un mes y despres a casa den Grau de Òdena dos mesos y despres a jornals y ara ab en Vidal de Montbuy tres setmanes”(AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials. Caixa 556, plet 1050).

centrades entorn del mas. Cal afegir que les estratègies matrimonials que determinarà cada família condicionaran el bon funcionament del mas, no sols per la creació de lligams de solidaritat, sinó també pel dot que podien aportar les nouvingudes o la sagnia econòmica del dot de les filles.

Els processos judicials ens han servit també per presentar i analitzar superficialment la pràctica quotidiana de la justícia baronial d'acord amb les relacions socials de l'època, i veure com la comunitat odenenca, en els moments de crisi o d'enfrontament amb els interessos senyorials o eclesiàstics, mirarà de resoldre els seus problemes amb mecanismes interns de solidaritats i contraprestacions —i així frenar d'una manera o altra les caigudes del seus membres en la misèria—, a més de generar dispositius de protesta sobre la base de la memòria històrica i les pràctiques tradicionals. Cal tenir en compte que les explotacions pageses practicaven quotidianament el sabotatge individual envers les càrregues senyorials i eclesiàstiques. També cal dir que l'Església es veia a si mateixa com la defensora de la seva comunitat, i mirava sempre d'acabar amb les disputes i revenges entre odenencs, abans que aquestes acabessin amb la comunitat.

D'altra banda, hem intentat oferir uns processos que deixaven veure el sexe il·lícit o prohibit tant a nivell laic com eclesiàstic. La qüestió de la fidelitat conjugal, la infidelitat sexual com un acte d'ofensa al contracte matrimonial, l'adulteri o els matrimonis clandestins, ens mostren com en aquells temps la inestabilitat de l'amor també era un problema a tenir en compte.

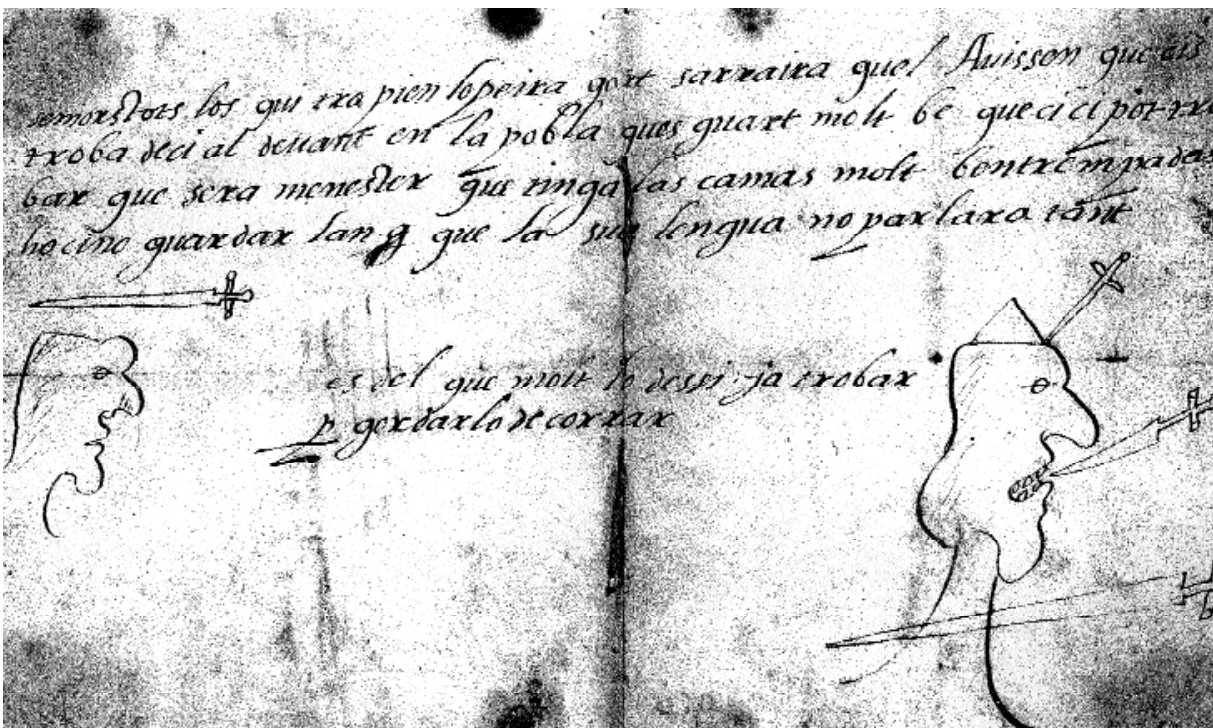
Finalment, la important presència de mà d'obra francesa era vista pels contemporanis amb cert temor i donarà lloc a l'exteriorització de clares manifestacions de xenofòbia, com la del bisbe de Vic l'any 1591, quan intentarà limitar i prohibir qualsevol celebració de matrimoni amb francesos.

En definitiva, espero haver pogut acostar el lector, encara que hagi estat a grans pinzellades,

a algunes de les qüestions que ens han permès de conèixer i de veure, des d'un punt de vista diferent, l'esdevenir quotidià de la societat odenenca del segle XVI.

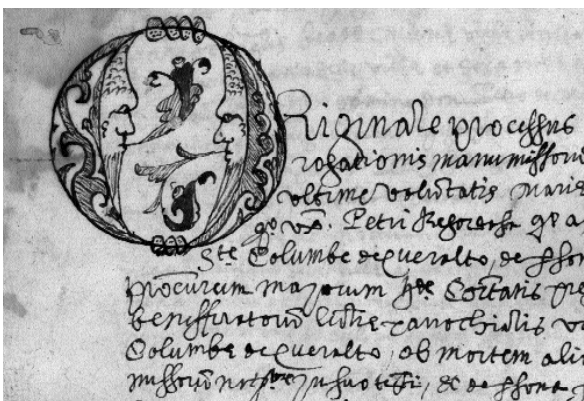
XAVIER JORBA I SERRA (Igualada, 1965) és llicenciat en Geografia i Història, en l'especialitat d'Història Moderna, i actualment cursa el doctorat en Didàctica de les Ciències Socials. És professor d'Història a l'Acadèmia Igualada. Ha publicat, entre altres, *Bandositats al terme d'Òdena, un exemple de principis del segle XVI: els Aguilera del Mas Aguilera de la Costa – Els Grau del Mas Guarro i L'aparició dels ravals rurals durant el segle XVIII. Estudi d'un cas concret: el raval de l'Aguilera d'Òdena*.

FOTO: ARXIU HISTORIC COMARCAL D'IGUALADA

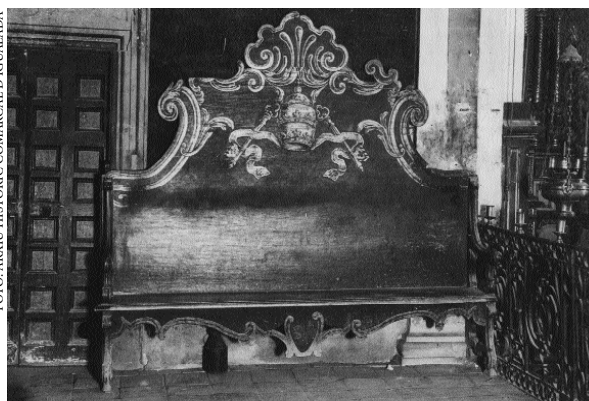
Exemple de cartell públic de desafiament (1579). “Seniors, tots los qui tropien lo Peira Gort, sarraira, que-l avissen que, ci-s troba d’eci al devant en la Pobla, que-s quart molt bé que, ci c-i pot trobar, que serà menester que tinga las camas molt ben trempadas ho ci no guardar l’an que la sua lengua no parlara tant. És del que molt lo dessija trobar per gordar-lo de correr”

FOTO: ARXIU HISTORIC COMARCAL D'IGUALADA

Portada d’un procés judicial de principis de segle XVII. La documentació judicial ens permet apropar-nos a l’espontaneïtat artística dels escrivans. En aquest cas, el cara a cara amb motius florals que sorgeixen de les boques, vindria a representar l’enfrontament dialèctic de les dues parts contendents.

FOTO: ARXIU HISTORIC COMARCAL D'IGUALADA

Banc de l’obra de l’església de St. Pere d’Òdena. Totes les esglésies parroquials tenien una junta d’obra, encarregada de vetllar per l’edifici i les seves necessitats. Els components assistien a les funcions del culte i tenien un banc destinat a ells, dalt del presbiteri, com aquest, datat de l’any 1736.

APÈNDIX 1

Relació dels caps de casa del terme d'Òdena

MAS	1497 ³⁴	1507 ³⁵	1535 ³⁶	1553 ³⁷	1573 ³⁸
ABELLA			Benet Còdol	Benet Còdol	Bartomeu Còdol
AGUILERA	Joan Aguilera	Joan Aguilera	Pere Aguilera	Bartomeu Aguilera	Pere Aguilera
ALDORRELLS	Tomàs de Guisses	Tomàs de Guisses	Tomàs de Guisses	Vídua d'en Tomàs	Andreu Matari
ARLONBA DE ST. JAUME	Pere Joan Sbert		Vicens Busquet	Joan Busquet	Pere Busquet
BARRUFETS	Jaume Prunera	Jaume Prunera	Jaume Prunera	Marc Roca	Marc Roca
BATALLERES	Pere Ventallols	Joan Santmiquel	Pere Ventallols	Pere Ventallols	Jaume Ventallols
BONELLS	Joan Sagarra	Antoni Sagarra			
BOCATER	Melcior Aguilera		Joan Roca	Joan Roca	Joan Benet Roca
BORRÀS DE LA COSTA O MONTBLANC O BALP	Berenguer Borràs	Berenguer Borràs	Pere Deunosajust	Joan Deunosajust	Joan Deunosajust
BRINES	Joan Mercader	Vicens Torra	Vicens Mercader	Vicens Mercader	Jaume Mercader
CALONGE O SERRALLONGA	Pere Joan Pont	Pere Joan Pont	Gaspar Roig en	en Roig nom de n'Andreu propietària	Valentí Roig
CARRIONES	Jaume Moragues	Jaume Moragues	Joan Moragues	Joan Moragues	Càndia vídua d'Antoni Mensa
CASTELL D'ÒDENÀ	Gabriel Martí	Gabriel Martí	Joan Martí	Joan Martí	Antoni Martí
CASTELL D'ÒDENÀ			Pau Martí	Onofre Martí	Montserrat Martí
CASTELL D'ÒDENÀ	Bartomeu Senthomas	Bartomeu Senthomas	Marc Senthomas	Pere Senthomas	Pere Senthomas
CASTELL D'ÒDENÀ	Jaume Calvet	Jaume Calvet	Jaume Calvet	Jaume Calvet	Marc Calvet
CASTELL D'ÒDENÀ			Bartomeu Amat	Bartomeu Amat	Jaume Amat
CASTELL D'ÒDENÀ					Pere Carulla
CASTELL D'ÒDENÀ					Joan Roca
CASTELL D'ÒDENÀ					Vicens Baró
COLIBERT O MORROCURT			Rafael Roca	Francesc Comes	Francesc Comes
CONILL	Jaume Busquer	Jaume Busquer	Miquela vídua d'en Jaume	Jaume Busquer	Jaume Busquer
CUGULLÓ	Pere Riba	Jaume Riba	Pere Riba	Pere Riba	Pere i Joan Riba
DE LA FONT O DE NA PRAT		Bartomeu Roca	Joan Roca	Pere Roca	Pere Roca
GRANOTA				Francesc Martí	Francesc Martí
GUARRO	Andreu Grau	Andreu Grau	Pere Grau	Jaume Grau	Jaume Grau
JOAN DE LA PEDRISSA	Pere Roca	Rafael Roca	Rafael Roca	Vicens Roca	Vicens Roca
LLOBETES					Pere Torelló
MALLOLES			Miquel Mussons	Miquel Mussons	Miquel i Pere Mussons
MARTORELL	Bernat Figueres	Bernat Figueres	Antoni Figueres	Antoni Figueres	Caterina Figueres vídua d'en Toni Roca
MARTÍ DE LA PEDRISSA	Jaume Muset		Vídua d'en Salvador Calvet	Melcior Ferrer	Joan Ferrer
MOLNER					Joan Trullols
NICOLAU	Antoni	Jaume Riu	Jaume Riu		Pere Vilaret
NOU D'OLLER	Pere Bramona	Pere Bramona	Bartomeu Bramona	Miquel Bramona	Miquel Bramona
ORANIES	Joan Martí	Antoni Martí	Joan Martí	Joan Figueres	Joanna Martí vídua d'en Joan

34. Iglésias, J. *El fogatge de 1497*. 2 vols. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1991.

35. ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada. Diversos notaris, núm. 1116, any 1507.

36. ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada. Notari Jaume Honorat Franquesa, núm. 1014. Capbreu 1535.

37. Iglésias, J. *El fogatge de 1553. Estudis i transcripció*. 2 vols. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1979-1981.

38. ACA. Secció Protocols. Sèrie Igualada, núm. 1015. Capbreu 1573.

PALAU O DE L'OLIVERA	Baltasar Soler	Baltasar Soler	Jaume Soler	Baltasar Soler	Baltasar Soler
POTES	Pere Palau		Joanna Puig	Mateu Soler	Mateu Soler
PUIGBOFFER-ARLOMBA	Antoni Arlomba	Antoni Mussons	Miquel Mussons	Miquel Mussons	Jaume Mussons
PUJADES		Francesc Bertran	Joanna vídua d'en Rafael Calsina	Francesc Vives	Jaume Vives
RIPOLL DE LA PEDRISSA	Pere Mercadal	Pere Roca	Antoni Roca	Antoni Roca	Antoni Roca
ROSSINYOL DE MORAGUES	Francesc Aguilera	Francesc Aguilera	Joan Aguilera	Jaume Aguilera	Miquel i Valentí Aguilera
ROVIRES			Pere Aguilera	Magdalena vídua d'en Pere	Gaspar Aguilera
SABATA	Pere Vidal	Pere Vidal	Antoni Vidal	Vicens Morera	Vicens Morera
SAGARRA		Gabriel Robio			Joanna Mateu
SANT BERNABÉ	Francesc Gavarró	donats	donats	donats	Marc Roca
SANT MIQUEL O RUBIÓ	Benet Torelló	Benet Torelló	Marc Torelló	Marc Torelló	Jaume Torelló
SANT SEBASTIÀ	Antoni Joan Lobet donat	Joan Lobet, donat	Administradors capella	Administradors capella	Administradors capella
VENTALLOLS DE LA COSTA	Jaume Ventallols	Jaume Ventallols	Joanna vídua d'en Jaume	Jaume Ventallols	Antoni Ventallols
VIASTROSA	Bernat Moragues	Nicolau Moragues	Nicolau Moragues	Jaume Sabater	Nicolau Sabater
VIDAL DE LA TORRA DE TABANS	Bergadà	Joan Bergadà	Joan Bergadà	Miquel Bergadà	Miquel Bergadà
VILADES	Pere Vilades	Pere Vilades	Pere Vilades	Pere Vilades	Pere Vilades
VILELLA	Joan Bonastra	Joan Bonastra	Mateu Bonastra	Joan Lavall	Joan Lavall
?	Toni Montcortès				
?	Toni Montcortès				
?	Antoni Gavarró				
	Notes:	- Aquelles columnes on no hi consten els noms són masos rònecs. - Els habitants del castell d'Òdena tenen masos o peces de terra.			

APÈNDIX 2

Relació de masos que es neguen a pagar la totalitat del delme al rector d'Òdena

NOM DEL MAS	DELME RECTORIA	VOLEN PAGAR AL RECTOR
AGUILERA DE LA COSTA	4 quartans de forment	1 quartà de forment
ROCA DE LA PEDRISSA	4 quartans de forment	1 quartà de forment
ARLOMBA	4 quartans de forment	1 quartà de forment
SABATA	4 quartans de forment	1 quartà de forment
MUSSONS DE LES MALLOLES	4 quartans de forment	1 quartà de forment
PUIG BOFER	2 quartans de forment	1 quartà de forment
VENTALLOLS DE LA COSTA	2 quartans de forment	1 quartà de forment
RUBIÓ	2 quartans de forment	1 quartà de forment
AGUILERA D'ORANIES	2 quartans de forment	1 quartà de forment
POTES	2 quartans de forment	1 quartà de forment
SERRALLONGA	1 quartà i mig de forment	?

APÈNDIX 3

Relació d'occitans habitants en el terme d'Òdena

IMMIGRANT	DIÒCESI	OFICI	MAS	ANY
ANTONI CABANER	Pàmias	mosso	AGUILERA DE LES ROVIRE	1556
MIQUEL SALABRERER		mosso	AGUILERA DE LES ROVIRE	1561
BERNAT MATARANS	Auch	mosso	AGUILERA DE LES ROVIRE	1575
BERTRAN BORDANOVA		pastor	AGUILERA DE LES ROVIRE	1577
FRANCESC MARTÍ	Càors	moliner	CALVET DEL CASTELL	1559
JOAN GODENA	Sarlat	pastor	CALVET DEL CASTELL	1559
FRANCESC ALIAS				
CAMA D'ARGENT		mosso	CALVET DEL CASTELL	1574
JOAN STRADA	Comenge	moliner	CALVET DEL CASTELL	1593
PERE DELTELL		parcer	RIBA DEL CUGULLÓ	1548
RAMON		mosso	RIBA DEL CUGULLÓ	1594
JOAN SOLER		pastor	RIBA DEL CUGULLÓ	1598
JOAN PUIG	Codom	mosso	CÒDOL DE L'ABELLA	1566
		masover	LLOBETES	1583
JOANNA PUIG	Codom	criada	CÒDOL DE L'ABELLA	1566
		masovera	LLOBETES	1583
JOAN VIDAL MONTANER	Comenge	mosso	CÒDOL DE L'ABELLA	1574
JOAN REVELLA	Càors	mosso	CÒDOL DE L'ABELLA	1574
BARTROLÍ		mosso	CÒDOL DE L'ABELLA	1599
RAMON SERRA	Comenge	pastor	TORELLÓ DEL MAS RUBIÓ	1564
JOAN BOIXVERT		mosso	TORELLÓ DEL MAS RUBIÓ	1585
JAUME GALANT	Claramunt	sastre	CASTELL D'ÒDENA	1591
GUILLEM OLLER	Comenge	mosso	PARERA DEL CASTELL D'ÒDENA	1591
JOAN MIRAMUNT		mosso	PARERA DEL CASTELL D'ÒDENA	1591
PEROT JUNQUERA	Comenge	sastre	CASTELL D'ÒDENA	1591
JOAN DENSENY	Comenge	mosso	CASTELL D'ÒDENA	1592
MIQUEL ROMANYA		mosso	CASTELL D'ÒDENA	1592
GREGORI DAURONIS		mosso	CASTELL D'ÒDENA	1592
			AGUILERA DE LA COSTA	1583
LLORENS SAMPSÓ	Auch	mosso	CASTELL D'ÒDENA	1592
PERE		serrador	PUIGBOFER	1591
JOAN SAVES	Auch	mosso	PUIGBOFER	1592
JOAN NEGRE		serrador	?	1591
PERE AUBUSSO	Càors	serrador	ROCA DE LA PEDRISSA	1561
JOAN BRUGA	Castras	mosso	ROCA DE LA PEDRISSA	1561
DOMENYO		pastor	ROCA DE LA PEDRISSA	1576
BERNAT DELSANGLES	Auch	mosso	ROCA DE LA PEDRISSA	1576
			ROCA DEL MAS VILELLA	1592
JOAN VEGUER	Auch	mosso	ROCA DE LA PEDRISSA	1588
GUILLEM VEGUER	Auch	mosso	ROCA DE LA PEDRISSA	1588
PERE DURAU	Comenge	mosso	FERRER DE LA PEDRISSA	1557
JOAN MARTÍ		mosso	FERRER DE LA PEDRISSA	1595
			BRAMONA DEL MAS NOU	1559
			GRAU DEL MAS GUARRO	1560
BARTOMEU CLARENS	Auch	mosso	GRAU DEL MAS GUARRO	1593
RAMON ROBERT	Rius	mosso	GRAU DEL MAS GUARRO	1593
			BERGUEDÀ	1598
JOAN SERVENTIA	Càors	mosso	GRAU DEL MAS GUARRO	1593
PERE MOTARION	Coserans	mosso	GRAU DEL MAS GUARRO	1593
			BERGUEDÀ	1598
ESTEVE DEN BORG	Càors	mosso	BUSQUETS D'ARLomba	1561
ARNAU MARTÍ		mosso	ROCA DE LA FONT	1593

JOAN DE FRANÇA		carboner	CAPELLA DE SANT SEBASTIÀ	1580
ARNAU PERBOST		pastor	ROCA DEL MAS TORROELLA	1576
JOAN XAUBET		mosso	ROCA DEL MAS TORROELLA	1580
GUILLEM		mosso	ROCA DEL MAS TORROELLA	1580
RAMON MARGOT	Càors	mosso	ROCA DEL MAS TORROELLA	1588
BERTRAN		mosso	VENTALLOLS DE BATALLERES	1573
ANTONI		mosso	VENTALLOLS DE BATALLERES	1580
JOAN DEXAYRET	Auch	mosso	VENTALLOLS DE BATALLERES	1580
BERNAT TOMÀS		mosso	CARRIONES	1580
JOAN GAVANELL	Perigús	mosso	AGUILERA DE LA COSTA	1554
FRANCESC STEVE		mosso	AGUILERA DE LA COSTA	1600
JOAN GIBERT		mosso	VILADÈS	1593
ANTONI BENVINGUT	Càors	mosso	PUJADES	1584
JOAN JORDANA	Auch	mosso	PUJADES	1584
JOAN CASANOVES	Comenge	mosso	PUJADES	1596
PERE RIBA		mosso	BARRUFETS	1562
PERE CARULLA		parcer	?	1569
FELIP RAMON	Comenge	mosso	?	1578
JOAN SALBA	Comenge	mosso	?	1578
RAMONET			?	1591
DOMENIO DOLCET	Comenge	mosso	?	1593
JOAN MORELL	Auch	mosso	?	1593
PERE CASTANY	Comenge	mosso	?	1593
GASPAR		mosso	CONILL	1600
RAMON		mosso	CONILL	1600
PERRIS		mosso	CONILL	1600
CRISTÒFOL		mosso	CONILL	1600
BERNAT		mosso	CONILL	1600
JAUME PUGET		mosso	MUSSONS DE LES MALLOLES	1600